



مالیات: دیدگاه خرد و کلان

مؤلفان:

محمد رضا اکبری

علی کشاورزی

انشارات ارسطو

(چاپ و نشر ایران)

۱۳۹۶

عنوان و نام پدیدآور: مالیات: دیدگاه خرد و کلان
مشخصات نشر: تهران: ارسطو، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری: ۱۰۴ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۲-۲۰۲-۷
وضعیت فهرست نویسی: فیپای مختصر
یادداشت: فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است
یادداشت: مولفان: محمدرضا اکبری، علی کشاورزی.
شناسه افزوده: اکبری، محمدرضا، ۱۳۶۵ - کشاورزی، علی، ۱۳۶۲
شماره کتابشناسی ملی: ۴۶۶۳۸۷۶

نام کتاب: مالیات: دیدگاه خرد و کلان
مولفان: محمدرضا اکبری - علی کشاورزی
ناشر: ارسطو (چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰
نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۶
چاپ: مدیران
قیمت: ۸۰۰۰ تومان
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۲-۲۰۲-۷
تلفن های مرکز پخش: ۳۵۰۹۶۱۴۵ - ۳۵۰۹۶۱۴۶ - ۰۵۱
www.chaponashr.ir



انتشارات ارسطو



چاپ و نشر ایران

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷	مقدمه
۹	فصل اول: بررسی دلایل دخالت دولت در اقتصاد
۱۱	مقدمه
۱۱	۱-۱- مبانی نظری مداخله اقتصادی دولت
۱۲	۱-۲- شکست‌های بازاری
۱۳	۱-۳- شکست بازار در اشتغال منابع (بیکاری)
۱۳	۱-۴- شکست بازار در سایر اهداف توسعه‌ای (توزیع درآمد و فقر)
۱۴	۱-۵- حفظ حقوق فردی
۱۵	۱-۶- حفظ تعادل بین‌المللی
۱۷	فصل دوم: آشنایی با مفهوم مالیات
۱۹	مقدمه
۱۹	۲-۱- مفهوم مالیات
۲۰	۲-۲- مالیات در ایران
۲۳	۲-۲- نگاهی به ادبیات مالیاتی در خصوص وقوع مالیاتی
۲۴	۲-۲-۱- فیزیوکرات‌ها و مالیات
۲۴	۲-۲-۲- کلاسیک‌ها و مالیات

۲۴ ۲-۲-۱-آدام اسمیت
۲۵ ۲-۲-۲-دیوید ریکاردو
۲۷ ۲-۲-۳-نهایی گراها و مالیات
۲۷ ۲-۳-۱-تحلیل فلمینگ جنکین از مالیات
۲۸ ۲-۳-۲-لئون والراس
۲۸ ۲-۳-۳-ویکسل
۲۹ ۲-۳-۴-آلفرد مارشال
۲۹ ۲-۳-۵-اجورث و برون
۳۰ ۲-۲-۴-نظریه‌های جدید
۳۱ فصل سوم : طبقه‌بندی انواع مالیات
۳۳ ۳-۱-پایه و نرخ مالیات
۳۳ ۳-۲-عوامل تشخیص مالیات
۳۴ ۳-۳-طبقه‌بندی انواع مالیات
۳۴ ۳-۳-۱-مالیات مستقیم و مالیات غیر مستقیم
۳۴ ۳-۳-۲-تقسیم بندی مالیات بر اساس نرخ
۳۵ ۳-۳-۱-۲-مالیات تصاعدی
۳۵ ۳-۳-۲-۲-مالیات تنازلی
۳۵ ۳-۳-۲-۳-مالیات متناسب
۳۶ ۳-۴-مالیات‌های مستقیم
۳۶ ۳-۵-مالیات‌های غیر مستقیم

۳-۶- اشخاص مشمول مالیات	۳۶
۳-۷- مالیات بر ارث	۳۷
۳-۸- ماترک مشمول مالیات	۳۸
۳-۹- معافیت‌های مالیاتی	۳۹
۳-۱۰- رونوشت بدهی متوفی	۴۰
۳-۱۱- حق تمبر	۴۱
۳-۱۲- مالیات بر درآمد مشاغل	۴۸
۳-۱۳- مالیات حق الوکاله	۵۳
۳-۱۴- مالیات برنقل و انتقال املاک	۵۴
۳-۱۵- مالیات بر درآمد کشاورزی	۵۷
۳-۱۶- مالیات بر درآمد حقوق	۵۷
۳-۱۷- مالیات بر درآمد اتفاقی	۶۴
۳-۱۸- مالیات بر درآمد اتفاقی شرکت خصوصی به عنوان پیش پرداخت	۶۶
۳-۱۹- هزینه‌های قابل قبول و استهلاک	۶۸
فصل چهارم: تأثیر مالیات بر بازار	۷۱
مقدمه	۷۳
۴-۱- چگونه وضع مالیات بر خریداران، نتایج بازار را متأثر می‌کند؟	۷۴
۴-۲- چگونه وضع مالیات بر فروشندگان بر سازوکار نتایج بازار اثر می‌گذارد؟	۷۷
۴-۳- مالیات و تعلق مالیاتی	۷۹
۴-۴- مطالعه موردی: چه کسی مالیات بر کالاهای لوکس (تجملی) را می‌پردازد؟ ...	۸۲

فصل پنجم: حسابرسی، مالیات و توسعه	۸۵
مقدمه	۸۷
۵-۱- حسابرسی چیست؟	۸۷
۵-۲- اهمیت حسابرسی و نقش آن در توسعه اقتصادی	۸۸
۵-۳- نقش حسابرسی و مالیات در توسعه اقتصادی	۹۳
۵-۴- مالیات و اقتصاد جهانی	۹۶
فصل ششم: نقش مالیات بر اقتصاد ایران	۹۷
مقدمه	۹۹
۶-۱- مالیات و نقش آن در ایران	۹۹
۶-۲- مشکلات اجرایی	۱۰۰
منابع	۱۰۳

مقدمه

یکی از جنبه‌های اساسی توسعه اقتصادی به عنوان یکی از مولفه‌های اصلی توسعه در هر کشور، نظام اقتصادی آن کشور است. دولتی که بتواند از یک اقتصاد مولد، درون‌زا و رو به رشد، به درستی و عادلانه مالیات دریافت کند، در حقیقت موتور محرک توسعه پایدار اقتصادی را به حرکت درآورده است. نظام مالیاتی به عنوان یکی از ابزارهای مهم مدیریت اقتصادی کشور، اصلی‌ترین کارکردها را در ایجاد توازن و تعادل در بخش‌های مختلف اقتصادی برعهده دارد. طبق تئوری‌های اقتصاد بخش عمومی، نظام مالیاتی مطلوب در کنار حکمرانی مطلوب، از ارکان محوری نظام‌های اقتصادی پیشرفته محسوب می‌شود. نظام مالیاتی مطلوب نظامی است که هم به رضایت‌مندی عمومی اهمیت می‌دهد و هم آنکه با تامین هزینه‌های بخش عمومی، به بازتوزیع درآمد و ثروت در جامعه کمک می‌کند. این نظام همچنین منجر به شکل‌گیری پدیده پاسخگویی در دولت و تقویت روحیه مردم سالاری نیز می‌شود. مالیات همچنین به عنوان یکی از ابزارهای هدایت غیرمستقیم دولت از طریق تاثیر بر فعالیتهای بنگاه‌های اقتصادی، می‌تواند در سیاست‌گذاری‌های توسعه صنعتی نقش کلیدی ایفا کند. به همین دلیل، صاحب نظران توسعه معتقدند دولت با تدوین نظام مالیاتی مطلوب می‌تواند بر چگونگی دستیابی به اهداف توسعه‌ی تاثیر بگذارد. از این رو ارتقای روزافزون نظام مالیاتی و همگام ساختن آن با دانش روز، نقش انکارناپذیری در توسعه اقتصادی کشور دارد. بر این اساس، برنامه‌ریزی برای وصول کامل مالیات و جایگزین کردن درآمدهای مالیاتی به جای درآمدهای نفتی که در بیشتر موارد ناپایدار می‌باشد، از اساسی‌ترین محورهای برنامه‌ریزی برای توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور است. بر همین

اساس و با توجه به نقش مهم درآمدهای مالیاتی در توسعه و پیشبرد اهداف دولت، نظام مالیاتی همواره کوشیده است موانع و مشکلات پیش رو را با اتخاذ تدابیر مناسب برطرف سازد. در این راستا کوشش شده است فرایندهای مالیاتی کارآمد شده و بازده مناسبی داشته باشد. بررسی سابقه تاریخی درآمدهای دولت در ایران حاکی از این است که اولاً دولت به درآمدهای مالیاتی به صورت منبعی برای تأمین بخشی از هزینه‌های خود می‌نگریسته؛ به همین دلیل یک ابزار مهم سیاست‌گذاری در جهت عدالت اجتماعی، رشد اقتصادی، ایجاد اشتغال و... استفاده می‌شود. همچنین با افزایش درآمدهای مالیاتی اهمیت مالیات و نظام مالیاتی در تأمین درآمدهای دولت افزایش یافته است.

فصل اول: بررسی دلایل دخالت دولت در اقتصاد

فصل دوم: آشنایی با مفهوم مالیات

فصل سوم: طبقه بندی انواع مالیات

فصل چهارم: تأثیر مالیات بر بازار

فصل پنجم: حسابرسی، مالیات و توسعه

فصل ششم: نقش مالیات در اقتصاد ایران

فصل اول

بررسی دلایل دخالت دولت در اقتصاد

اهداف فصل

۱. بررسی حضور دولت در اقتصاد

۲. مبانی نظری دخالت دولت در اقتصاد

۳. بررسی دلایل شکست بازار

مقدمه

با بررسی نقش مفهومی و تاریخی دولت و به استناد شواهد تجربی ناشی از عملکرد و اتخاذ سیاست‌ها و خط‌مشی‌های دولت و سازمان‌ها و نهادهای دولتی و اثر آن بر توسعه فرهنگی - اقتصادی دولت‌ها در سطح جهان، می‌توان چنین اظهار نمود که توسعه اقتصادی و اجتماعی با دوام، بدون وجود دولت مؤثر و کارا، محال است. امروزه به نحو فزاینده‌ای پذیرفته شده است که برای تحقق هدف توسعه اقتصادی و اجتماعی، وجود دولت مؤثر و کارا اهمیت‌ی اساسی دارد. در عین حال، این مطلب نیز پذیرفته شده است که چنین دولتی باید نقش خود را بیشتر به عنوان شریک و فراهم‌آوردنده تسهیلات ایفا نماید تا مدیر و رهبر؛ به عبارت دیگر، دولت باید تکمیل‌کننده فعالیت بازار باشد، نه جانشین آن.

۱-۱- مبانی نظری مداخله اقتصادی دولت

مبانی مداخله دولت را می‌توان در یک نگاه کلی، به سه گروه تقسیم‌بندی کرد:

الف) ضرورت وجود مداخله دولتی در بازارهای ملی (مظاهر شکست‌های بازاری)

ب) ضرورت وجود دولت در حفظ کوچکترین واحدهای اقتصاد ملی (حفظ حقوق افراد)

ج) ضرورت وجود مداخلات دولتی در عرصه بازارهای فراملی (تجارت بین‌المللی)

این سه گروه کلی از دلایل ضرورت برخورداری از دولت در کنار بازار است؛ به عبارتی ضرورت وجود دولت و ملاحظات آن در اقتصاد مساله‌ای کاملاً محرز است. اما آنچه که محل

اختلاف است نحوه انجام این نوع مداخلات می باشد.

به دیگر معنا، امروزه دیگر بحث بر سر وجود مداخلات دولتی یا حتی اندازه آن نیست، بلکه چگونگی انجام مداخلات مهم است. به عبارتی بحث «اندازه دولت» فرع بر «چگونگی مداخله دولت» است، زیرا وقتی دولتی بی صلاحیت باشد، دخالت‌های کم آن نیز می تواند فاجعه انگیز شود.

۱-۲- شکست‌های بازاری

یکی از مهمترین دلایل ضرورت مداخله دولت در اقتصاد، وجود شکست‌های بازاری است. نظریه‌های شکست بازاری به مواردی اشاره دارند که طی آن سازوکار بازار یا نظام قیمت‌ها از تامین مقدار بهینه تولید از نظر اجتماع، ناتوان باشد. اگر درصد تبیین روشن تر موارد شکست بازاری باشیم، باید به تمیز حوزه‌های شکست بازار پردازیم. این امر بر حسب آنکه حوزه بررسی اقتصادی خرد (شکست در تخصیص منابع - ناکارایی)، اقتصاد کلان (شکست در اشتغال منابع - بیکاری) و یا اقتصاد توسعه (شکست در اهداف اجتماعی - نابرابری و فقر) باشد، نتایج متفاوتی به دست می دهد. به عبارتی ممکن است عملکرد بازار با عنایت به رویکرد اقتصاد خردی دربردارنده کارایی تخصیصی باشد، حال آنکه به لحاظ دیدگاه‌های اقتصاد کلان و یا توسعه‌ای، نمایان‌گر شکست باشد. لذا هنگام صحبت از شکست بازار، لازم است ابتدا نوع شکست یا هدفی که بازار در تامین آن شکست خورده است، مشخص شود، سپس از طریق آن بهترین روش برای جبران شکست و یا نیل به هدف تعیین شود. شکست بازار در تخصیص بهینه منابع. (ناکارایی) این نوع شکست بازاری با منحرف شدن تولید تعادلی از تولید بهینه اجتماعی رخ می دهد. تولید بهینه اجتماعی جایی است که در آن قیمت برابر با هزینه تولید یک واحد اضافه‌تر از کالا (هزینه نهایی) باشد و هر عاملی که موجب بروز این انحراف شود، از جمله دلایل شکست بازاری - به لحاظ تخصیص منابع - شمرده می شود. تجربه نشان می دهد در مواردی، اگر چه عرضه و تقاضای بازار به تعادل می رسند و تولیدکننده سود خود را حداکثر می کند، اما کارایی یا تولید در سطح بهینه اجتماعی تامین نشده و بازار در «کارایی» شکست می خورد. مهمترین دلایل

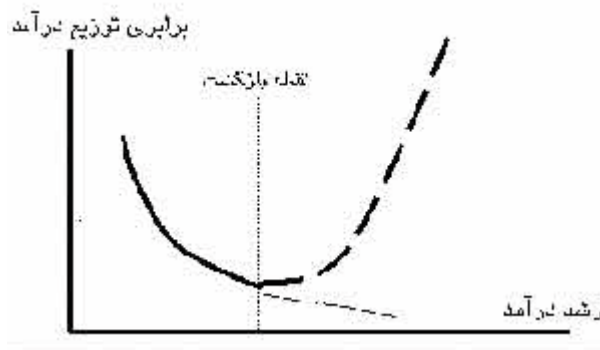
بروز این نوع شکست بازاری به طور خلاصه عبارت‌اند از: انحصارات طبیعی، کالای عمومی، اثرات خارجی، اطلاعات نامتقارن و نقص بازار.

۱-۳- شکست بازار در اشتغال منابع (بیکاری)

گاهی اوقات به‌رغم برقراری شرایط کارایی تخصیصی، بازار با شکست روبرو می‌شود. این مساله که بیشتر، با کم بودن سطح تقاضای موثر در اقتصاد رخ می‌دهد، متناظر با بیکاری بخشی از منابع، بنابر پایین بودن سطح تولید (نسبت به سطح اشتغال کامل آن) و در نتیجه اختلاف میان سطح تولید تعادلی و اشتغال کامل است. در این هنگام حتی اگر بازار در تخصیص منابع کارآمد عمل کرده باشد، در اشتغال منابع شکست خورده است و بدین ترتیب مداخله دولت ضرورت می‌یابد.

۱-۴- شکست بازار در سایر اهداف توسعه‌ای (توزیع درآمد و فقر)

این نوع شکست بازار با استناد به نخستین قضیه اساسی اقتصاد رفاه شکل گرفت. طبق این قضیه سازوکارهای بازاری قادر است دستاوردهای بهینه پارتویی ایجاد کند، به طوری که در آن هیچکس نتواند رفاه بیشتری بدست آورد، مگر آنکه رفاه دیگری کاهش یابد. در عمل تحقق چنین وضعیتی بسیار نادر است. زیرا اغلب نابرابری‌هایی در توزیع درآمد مشاهده می‌شود که به‌واسطه آن، دولت‌ها ناچار به مداخله و استفاده از ابزارهای مختلف مالیاتی و یارانه‌ای در جهت افزایش برابری میان افراد می‌باشند. در متون توسعه به استناد فرضیه کوزنتس اعتقاد بر آن است که با افزایش رشد تولید در یک اقتصاد، ابتدا وضعیت توزیع درآمد بدتر می‌شود و در مراحل بعد بهبود می‌یابد. اما در بسیاری از کشورهای توسعه‌نیافته و در حال توسعه، توزیع درآمد تنها مسیر بدتر شدن را پیموده است. این مساله با مراجعه به منحنی L توزیع درآمدی به‌طور تجربی قابل بررسی است. در این شکل منحنی L به جای خطوط نقطه چین پررنگ، به خطوط نقطه چین کم‌رنگ تبدیل می‌شود. در این کشورها رشد اقتصادی بالاتر به معنای کاهش بیشتر رفاه بخش کم درآمد جامعه خواهد بود.



راجع به این نوع شکست بازاری توافق کلی وجود ندارد؛ برخی آن را شکست بازار می‌دانند و برخی دیگر خیر. در هر صورت چون در بسیاری موارد سازوکار بازار ملاحظات رفاهی یا ترجیحات جمعی را در نظر نمی‌گیرد، و لذا به‌هنگام بروز نابرابری در توزیع اولیه امکانات جامعه، دولت با انگیزه بهبود توزیع اقدام به مداخله می‌کند، این مساله در بیشتر موارد تحت عنوان "شکست بازار" خوانده می‌شود. علاوه بر موارد شکست بازار، مبانی دیگری نیز برای توجیه مداخله دولت در اقتصاد ارایه شده‌اند که در ادامه معرفی می‌شوند.

۱-۵- حفظ حقوق فردی

حفظ حقوق فردی عاملین بازار از دیگر مواردی است که مداخلات اقتصادی دولت را ایجاب می‌کند. به‌عبارتی عاملین اقتصادی نیاز دارند تا نسبت به محترم بودن مالکیت اموال خود و ضمانت اجرای بی‌طرفانه قراردادهای مقابل خود در اجتماع مطمئن باشند. آنها به دولت امن و مطمئن نیاز دارند که حقوق فردی را محترم بشمارد. اما حقوق فردی به‌طور معمول محصول مجموعه خاصی از نهادهای دولتی است و بدون دولت، مالکیت خصوصی وجود ندارد. البته باید توجه داشت افراد همان‌گونه که نیاز دارند تا حقوق قراردادهایشان از تعرض افراد دیگر در بخش خصوصی مصون بماند، نیازمندند تا از تعرض خود دولت نیز مصون باشند. یک اقتصاد وقتی قادر به برداشت کلیه منافع بالقوه ناشی از سرمایه‌گذاری و قراردادهای بلندمدت است که برخوردار از دولتی باشد که هم ضامن اجرای قراردادها باشد و هم از حقوق مالکیت افراد ممانعت کند.

۱-۶- حفظ تعادل بین‌المللی

دولت‌ها به‌طور سنتی نقش زیادی در تجارت بین‌المللی اتخاذ کرده‌اند و این کار را چه از طریق اعمال تعرفه‌ها برای بالا بردن آمارها یا برای حمایت از صنایع داخلی، و چه از طریق پیگیری سیاست‌های متعارف سوداگری یا ترویج مدرن صادرات به‌انجام رسانده‌اند. نقش ضروری دولت‌ها نیز در همین جا مشخص می‌شود. به‌عبارتی، دولت‌ها باید برنامه‌هایی را به اجرا بگذارند که انعطاف‌پذیری در مقابل شوک‌های تجاری را آسان کند. این برنامه‌ها می‌تواند ترغیب‌کننده یک نظام تجارت آزاد باشد، و یا آنکه می‌تواند در قالب «موانع حمایتی» نمود یابد و بنابراین به حمایت از بازارهای داخلی کمک کند. اما باید توجه داشت که نوع محیط اقتصادی جهانی که در طول ربع قرن بیست و یکم ظهور خواهد کرد بستگی به این دارد که چگونه دولت‌های هر کشور در این ارتباط عمل کرده‌اند. به‌عبارتی ایفای نقش دولتی در حفظ تعادل تجاری کشورها در عرصه بین‌المللی ضروری است، اما اگر نقش‌آفرینی دولت‌ها در راستای یک برنامه‌ریزی صحیح قرار نداشته باشد، آنگاه در بلندمدت، نه تنها موقعیت اقتصادی کشور مورد نظر در بازارهای جهانی نامناسب خواهد شد، بلکه آثار مداخله نادرست این قبیل دولت‌ها در روند تجارت بین‌المللی نیز آثار نامطلوب خود را برجای خواهد گذاشت.

فصل دوم

آشنایی با مفهوم مالیات

اهداف فصل:

۱. معرفی مفهوم مالیات
۲. بررسی تاریخی مالیات در ایران
۳. آشنایی با مبانی نظری مالیات

مقدمه

مالیات یک قرارداد اجتماعی است که آنرا همزاد حکومت‌ها می‌دانند. حاکمان، چه آنها که خود را سایه خدا می‌پنداشتند و چه آنها که خود را خادمان ملت میدانند، هیچ منبعی مهمتر از مالیات برای تأمین هزینه‌های خود نیافته‌اند. مالیات از مهمترین زیر ساختهای اقتصادی است که در رشد و توسعه پایدار، تأمین عدالت اجتماعی از طریق توزیع مجدد درآمد و ثروت و تخصیص بهینه منابع نقش دارد. همچنین با اخذ مالیات عادلانه و واقعی می‌توان بر مشکلات مهم اجتماعی و اقتصادی دولت مانند کسری بودجه، پدیده بیکاری و کاهش سرمایه گذاری در بخش‌های تولیدی چیره شد. مطابق تعریف صندوق بین المللی پول در راهنمایی «آمارهای مالی دولت» (G.F.S)، مالیات عبارت است از وجوه اجباری، غیر جبرانی و غیر قابل برگشت که دولت برای مقاصد عمومی مطالبه می‌کند.

معمول‌ترین و عمده‌ترین درآمد دولت از طریق دریافت مالیات است. بدیهی است که در وصول مالیات باید مبنا و موضوع آنرا تعیین کرد.

۲-۱- مفهوم مالیات

واژه‌ها نیز همچون پدیده‌های رشد یابنده هستی دارای دگرگون پذیری و رشد و تحول بوده و در جهت تعبیر از پنداشتها، آهنگها، باورها و آرمانهای متفاوت به کار گرفته شده و در معانی ویژه ای رایج می‌شوند.

مالیات نیز جمله واژه هائی است که دارای چنین سرنوشتی می‌باشد. مفاهیم گوناگون

مالیات در تاریخ با همه تفاوت‌های آن دارای عناصر مشترک و در نهایت معنای مشترکی خواهد بود. بنابراین مالیات کلمه‌ای است گنگ و دارای مفاهیم مختلف و انواع و ابعاد گوناگون. از اینرو نیاز به بررسی و بازکاوی دارد.

در اوایل هجرت منابع درآمد مسلمین منحصر به زکات بود. در واقعه بدر غنایم بدان افزوده شد. چندی بعد پیغمبر اکرم (ص) با عده‌ای از یهود و نصاری‌ای مقیم عربستان مصالحه کرد و برای آنان جزیه تعیین نمود. بعد از فتح شام و عراق، خراج و ده یک (عشر) زمین و گمرک تجارت نیز بر آن افزوده شد و عباسیان نیز مواردی بر آن افزودند تا اینکه در زمان خلفای عباسی به یازده فقره رسید. معانی مختلفی که از مالیات در طول تاریخ ذکر شده است به این قرار می‌باشد:

(اجر و پاداش)، (زکات مال یا صدقه)، (سرپرستی و چراندن گله‌های گوسفند)، (در جریمه‌ای که حکومت به مناسبت ارتکاب جرایم ویژه از مرتکبین می‌گیرد)، (باج)، (خراج) و بالاخره مالی که دولت‌ها بطور سالانه از شهروندان خود می‌گیرند.

۲-۲- مالیات در ایران

مالیات در ایران، تاریخی ۳۰۰۰ ساله دارد، مادها نخستین حکومتی بودند که به منظور تأمین مخارج حکومتی خود به وصول مالیات اقدام کردند. بیشتر درآمدهایی که تحت عنوان خراج از جامعه روستانشین و عمدتاً کشاورز ایرانی گرفته می‌شد، صرف تأمین هزینه‌های سلطان، درباریان، سران لشگر و لشگرکشی‌های شاهان می‌شد. مالیات در حکومت مادها و اشکانیان، بنا به ماهیت جامعه ایرانی بیشتر مشتمل بر مالیات‌های کشاورزی، مالیات بر اراضی و مالیات بر محصولات کشاورزی یا منابع وابسته به کشاورزی و دامداری بود.

ساسانیان با تنظیم دفاتر مخصوص دیوانی و مالیاتی، براساس مساحت زمینهای کشاورزی، نوع محصول و شیوه آبیاری قوانین خاصی را برای وصول مالیات تدوین کردند. آنان درآمدهای دیگری نیز از اقطاع، تیول، املاک خاصه سلطنتی و گمرکها، خراج و